

Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Sürecinde Terapötik Beceri ve Terapötik Koşullara İlişkin Algılarının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma

Yazar İremşahin_ahmettogay_meralatıcı Çukurova Üniversitesi

Gönderim Tarihi: 27-Tem-2018 12:06PM (UTC+0400)

Gönderim Numarası: 985589355

Dosya adı: Terap_tik_Ko_ullara_li_kin_Alg_lar_n_n_ncelenmesi_Turnitin.docx (45.5K)

Kelime sayısı: 7821

Karakter sayısı: 55949

1 Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Sürecinde Terapötik Beceri ve Terapötik Koşullara İlişkin Algılarının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma

1 An Investigation of Counselor Candidates' Perception About Therapeutic Skills And Therapeutic Conditions In The Process Of Psychological Counseling: A Qualitative Study

Öz

Bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının terapötik yardım, psikolojik danışman özellikleri, terapötik ortam, beceri ve koşullara ilişkin yeterlik algıları yürütmüş olduğu bireysel psikolojik danışma uygulamaları ışığında incelenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılının güz yarıyılında psikolojik danışma ve rehberlik lisans programında bireysel psikolojik danışma uygulamaları dersini alıp, bu ders kapsamında bireysel psikolojik danışma uygulamaları yürüten lisans son sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırma fenomenolojik yaklaşım kapsamında yürütülmüş nitel bir araştırmadır. Araştırmada veriler, nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; katılımcıların terapötik yardıma ilişkin algıları duyuşsal, ilişkisel ve ürün olmak üzere üç kategoriden oluşmaktadır. Terapötik ortam; fiziksel ve duygusal ortam olmak üzere iki kategoride ele alınmaktadır. Ayrıca katılımcılar psikolojik danışma sürecinde etkili olan terapötik beceriler olarak; yapılama, duygu ve içerik yansıtma, asgari düzeyde teşvik ve bağlama becerileri üzerinde durmuşlardır. Araştırmaya katılan psikolojik danışman adayları terapötik becerileri kullanmak konusunda kendilerini genel olarak yetersiz ama çabalayan ve tecrübe kazanan bireyler olarak algıladıkları ve bu becerileri kullanmak konusunda kendilerini kaygılı ve eksik hissettiklerini ancak kendilerini geliştirmeye istekli olduklarını dile getirmişlerdir. Son olarak katılımcılar terapötik koşulların sağlanmasını, danışan ve psikolojik danışma süreci bağlamında ele almışlardır. Elde edilen bulgular ilgili alan yazın bağlamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terapötik beceriler, terapötik koşullar, psikolojik danışman adayları

Abstract

In this study, therapeutic help features of psychological counselor, therapeutic environment, views of therapeutic skills and conditions, perceptions and beliefs about competence were examined in the light of individual psychological counseling practices performed by psychological counselor candidates. The research group of the study were undergraduate students who attended course 20 individual psychological counseling practice and conducts individual counseling sessions within this course in the fall semester of 2016-2017 academic year. This qualitative study was conducted within the phenomenological approach by using an interview method. A semi-structured interview form developed by researchers was used to collect data. According to the results of the study; participants' perceptions of therapeutic help consist of three dimensions, namely affective, relational and product. The therapeutic environment; including physical and emotional context was addressed in two dimensions. In addition, the participants emphasised importance of therapeutic skills, which are effective in the process of psychological counseling; such as reflection of content and emotion, minimal encouragement and binding skills. Psychological counselor candidates participating the study expressed that they generally perceive themselves insufficient in terms of therapeutic skills but they try to put on effort and get experience in using therapeutic skills. Although they mentioned they are anxious and incapable to use these skills, they are willing to improve their capacity and skills. Finally, participants considered the provision of therapeutic conditions in the context of client and psychological counseling process. The findings are discussed in the context of the literature.

Key Words: Therapeutic skills, therapeutic conditions, psychological counselor candidates

GİRİŞ

Profesyonel bir meslek alanı olan psikolojik danışma, ruh sağlığı, iyi oluş, eğitim ve kariyer hedeflerini gerçekleştirmek için farklı bireyleri, aileleri ve grupları güçlendiren profesyonel bir ilişki olarak tanımlanmaktadır (American Counseling Association [ACA], 2017). Psikolojik danışma alanı ortaya çıktığı günden bu yana, psikolojik danışman ile danışan arasında kurulan terapötik ilişkiyi etkilediği belirtilen birçok faktörden bahsedilmektedir. Bunlar; terapötik ortam ve koşullar, psikolojik danışmanın sahip olduğu özellikler ve beceriler, bunlara ilişkin psikolojik danışman algılarıdır. Bu faktörler psikolojik danışma alanında üzerinde araştırmaların yürütüldüğü konular haline gelmiştir (Lent, Hill & Hoffman, 2003; Cormier, Nurius & Osborn, 2013).

6 Terapötik süreçte psikolojik danışman ile danışan arasında çift yönlü bir ilişki gerçekleşmektedir ve bu ilişki doğası ve sahip olduğu özellikler gereği oldukça karmaşıktır. Psikolojik danışmanın bu karmaşık süreci etkin

bir şekilde yürütebilmesi için güçlü bir kuramsal alt yapıya, gerekli becerilere, teknik donanıma ve yeterli oranda deneyime sahip olmanın yanı sıra birtakım kişisel özelliklere de sahip olmasının önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu çerçevede alan yazında etkili bir terapötik süreç için, psikolojik danışmanın sahip olması gereken birtakım özelliklerden bahsedilmektedir. Buna göre etkili bir psikolojik danışman; yetkin, güvenilir, kişilerarası ilişkilerde çekici, nesnel, içten, kabul edici, içsel denetim odağına sahip, kişisel, sosyal, kuramsal ve teknik yeterliklerini etkili bir şekilde bütünleştirerek kullanabilen kişi olarak tarif edilmektedir (Cormier & Nurius, 2003; Cormier, Nurius & Osborn, 2013; Hackney & Cormier, 2008; İkiz, 2006; Neukrug, 2003).

Psikolojik danışma sürecini etkileyen bir diğer faktör terapötik ilişkinin kurulduğu terapötik ortamın özellikleridir. Venolia (1988, akt. Pressly & Heesacker, 2001) psikolojik danışma ortamının fiziksel, ruhsal ve duygusal olmak üzere üç boyutu olduğunu ve bu üç boyutun bireyleri etkilediğini söylemiştir. Terapötik ortamın özellikleri, danışan ile psikolojik danışman arasında kurulacak güvenli bir ilişki için temeldir. Gross, Sasson, Zarhy ve Zohar (1998) iyileşmenin ortaya çıktığı ortamın özelliklerinin yardımı ve sonuçlarını etkilediğini ve içinde bulunulan ortamın danışanların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını artırma potansiyeli olduğunu belirtmiştir. Pressly ve Heesacker (2001) psikolojik danışmanların danışma ortamında danışanlardan fazla zaman geçirdikleri için bu ortamın özelliklerinden daha çok etkilenebileceğini öne sürmüştür. Bu açıdan bakıldığında psikolojik danışma ortamının hem danışanı hem de psikolojik danışmanı ve aralarında kurulan ilişkiyi etkileme potansiyeli olduğu söylenebilir.

Psikolojik danışma, tek boyutlu bir faaliyet değildir. Farklı bağlamlarda ortaya çıkan çok çeşitli becerilerden oluşmaktadır (Prochaska & Norcross, 1983). Profesyonel bir yardım olan psikolojik danışmanın etkililiği için esas olan koşulların başında psikolojik danışmanların temel ve ileri düzey danışma becerilerini kazanmaları ve bu becerileri etkili bir şekilde kullanabilmeleri gelmektedir (Larson & Daniels, 1998; Lent, Hill & Hoffman, 2003). Bu amaçla birçok psikolojik danışma eğitim programı, aday psikolojik danışmanlara temel psikolojik danışma becerilerini kuramsal ve uygulama dersleriyle öğretme yoluna gitmektedir. Eğitim programı psikolojik danışmanlara sadece danışma becerilerinin etkin kullanımını kazandırmakla kalmaz aynı zamanda belli becerilerin amaçlar, koşullar ve bağlamlar içerisinde etkin kullanımıyla ilgili yeterlilikler de kazandırmaktadır (Martin, 1990). Psikolojik danışma becerileri genel olarak, psikolojik danışma sürecinde ilişkinin kurulması, danışanın getirdiği sorunların kavramsallaştırılması, amaçların oluşturulması, belirlenen amaçlara ulaşılması ve sürecin yürütülmesi için psikolojik danışman tarafından kullanılan becerilerdir. Bu beceriler alan yazında temel ve ileri düzey beceriler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Temel psikolojik danışma becerileri dikkati verme, açık ve 12 alı uçlu soru sorma, danışanı gözlemleme, cesaretlendirme, içerik yansıtma, özetleme ve duygu yansıtma. İleri düzey beceriler ise; yüzleştirme, odaklanma, anlamı yansıtma, yorum yapma/yeniden çerçeveleme, kendini açma, mantıksal çıkarımlarda bulunma, bilgi verme, talimat vermedir (Ivey, Ivey & Zalaquett, 2010).

Alan yazın incelendiğinde etkili bir psikolojik danışman-danışan ilişkisine girebilmek için bazı belli temel koşullar olduğu ifade edilmektedir. Psikolojik danışma sürecinde bulunması gereken temel koşullar; empati, saygı, saygınlık, saygı ve koşulsuz kabuldür (Rogers, 1957; Raskin & Rogers, 1989). Psikolojik danışman bu koşulları sağladığı ve bu koşullara uyduğu oranda danışan için iyi bir örnek teşkil eder. Böylece danışanın bu koşullara uyması sağlanır ve dolayısıyla terapötik iletişim ortamı doğmuş olur (Voltan-Acar, 2012). Yukarıda açıklanan terapötik yardım, terapötik ortam, psikolojik danışma becerileri ve koşullar gibi psikolojik danışma sürecini yürütebilmek için sahip olunması beklenen özelliklerle ilgili eğitim almış olmak psikolojik danışmanın etkili bir süreç yöneteceği anlamını taşımaz. Yapılan araştırmalar başlangıç düzeyindeki psikolojik danışmanların kendilerini kaygılı ve yetersiz olarak algıladığını ortaya koymaktadır (Johnson, Baker, Kopala, Kiselica & Thompson, 1989; Yager & Beck, 1985; Mooney & Carlson, 1976). Bu açıdan psikolojik danışmanın sahip olduğu bilgi ve beceriler konusunda kendisiyle ilgili algıları da önemlidir çünkü kendini güvende hissetmediği takdirde sahip olduğu bu algıların psikolojik danışma sürecindeki davranış biçimini ve performansını etkileyebileceği ifade edilmektedir (Cormier & Nurius, 2003).

Yetkin ve uzman psikolojik danışman yetiştirme, psikolojik danışma eğitimi veren programların temel hedefidir. Perlman (1985), alanda çalışmaya başlamadan önce aday psikolojik danışmanların yetenek, bilgi ve becerileri konusundaki algılarının öğrenmenin daha yetkin ve uzman psikolojik danışmanlar yetiştirme konusunda psikoloji danışma eğitim programlarına bir çerçeve sağlayacağını belirtmiştir. Ayrıca psikolojik danışma eğitiminin en önemli amaçlarından biri psikolojik danışman yeterliklerinin gelişimini sağlamaktır (Johnson, Baker, Kopala, Kiselica & Thompson, 1989). Bu amaçla bu araştırmada psikolojik danışman adaylarının yürütmüş oldukları bireysel psikolojik danışma uygulamaları ışığında genel anlamda terapötik yardım, psikolojik danışman özellikleri, terapötik ortam, beceri ve koşullara ilişkin yeterlik algıları incelenmiştir. Bunun dışında bir psikolojik danışma süreci yürüten aday psikolojik danışmanların bu deneyimden sonra mesleki yeterlilik ve psikolojik danışmanın sahip olması gereken kişisel özelliklere ilişkin algılarını ortaya koyması açısından alan yazına katkı sağlayacağına inanılmaktadır. Ayrıca bu araştırmanın, aday psikolojik danışmanların terapötik ilişkinin temel

özellikleri, kullandıkları psikolojik danışma becerilerinin işlevleri ve bu becerileri kullanma konusundaki yeterliklerine ilişkin algılarını ortaya koyması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Psikolojik danışman adaylarının psikolojik danışma sürecinde kullanılan terapötik beceriler ve terapötik koşulları; ayrıca bu beceri ve koşullara ilişkin yeterlikleri ile ilgili algıladıklarını ortaya koymayı amaçlayan bu çalışma fenomenolojik yaklaşım kapsamında ele alınmış nitel bir araştırmadır. Fenomenolojik yaklaşım, insanların bir olguyu deneyimleme biçimlerini kapsamlı bir biçimde kavramak ve anlamak amacıyla kullanılmaktadır (Saldana, 2011). Bu tür araştırmalarda veri kaynağı araştırmanın odaklandığı olguyu dışa yansıtabilecek kişi veya gruplardır (Yıldırım & Şimşek, 2016). Bu araştırmada da, bireysel psikolojik danışma uygulaması dersi kapsamında uygulama yapan psikolojik danışman adaylarının terapötik yardım, psikolojik danışman özellikleri, terapötik ortam, beceri ve koşullara ilişkin yeterlik algılarını bütün yönleriyle anlaşılması hedeflenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın amacını gerçekleştirmek için psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dalında son sınıf öğrencisi olan ve 2016-2017 eğitim öğretim güz yarıyılında bireysel psikolojik danışma uygulamaları dersini alıp, ders kapsamında bireysel psikolojik danışma uygulamalarını yürüten ve bu araştırmaya katılmaya gönüllü olan on (10) öğrenci ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak 15 ile 90 dakika arasında değişen derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışma grubundaki aday psikolojik danışmanların 5'i kadın ve 5'i erkektir. Çalışmaya katılan aday psikolojik danışmanların yaşları ise 22 ile 24 arasında değişmekte olup, yaş ortalamaları 22,6'dır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veriler, nitel veri toplama yöntemlerinden görüşme yöntemi aracılığıyla toplanmıştır. Veri toplamak amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formda yer alan görüşme soruları, ilgili alan yazına ve alan (uzmanlarının) araştırmacılarının eğitim ve deneyimi ışığında oluşturulmuştur. Hazırlanan görüşme formu Psikolojik Danışma ve Rehberlik (PDR) alanında üç uzmanın görüşüne sunulup, alınan geri bildirimler ışığında görüşme formuna son hali verilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşme formu, içerisinde açıklayıcı sondalar bulunan 6 soru ile birlikte toplamda 13 sorudan oluşmaktadır. Öğrencilerle beş sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmelerde;

- terapötik yardımın onlar için ne anlama geldiği,
- terapötik iletişim ve etkileşimin özellikleri,
- etkili bir terapötik süreç için psikolojik danışmanın sahip olması gereken özellikler,
- terapötik ortam özellikleri; bu ortamı yaratma konusunda aday psikolojik danışmanların kendilerini nasıl gördükleri,
- psikolojik danışma sürecinde terapötik becerilerin kullanılmasının önemiyle ilgili düşünceleri, terapötik becerileri kullanma konusunda aday psikolojik danışmanların kendilerini nasıl değerlendirdikleri, sıklıkla hangi terapötik becerileri kullandıkları,
- terapötik koşulların sağlanmasının önemiyle ilgili fikirleri ve son olarak bu terapötik koşulları sağlamak konusunda kendilerini nasıl değerlendirdikleri

üzerinde durulmuştur.

Veri Toplama Süreci

Bu araştırmada birinci araştırmacı, ilgili dersi alan on psikolojik danışman adayı ile bireysel görüşmeler gerçekleştirmiştir. Görüşmeler birinci araştırmacı tarafından öğrencilere uygun olan zamanlarda, psikolojik danışma biriminde, 2016 yılı Kasım ve Aralık aylarında yapılmıştır. Görüşmeler, aday psikolojik danışmanların izni alınarak, kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Aday psikolojik danışmanlarla yapılan görüşmeler 15 ile 30 dakika arasında sürmüştür. Görüşmelerde daha önceden hazırlanmış sorular sırasıyla aday psikolojik danışmanlara sorulmuş ve konuşmalarını teker teker etmek için etkin dinleme becerileri kullanılmıştır. Katılımcıların görüşmelerde ifade ettiklerinin ses kayıtları yazılı metin haline getirilmiş ve 28 sayfalık yazılı bir metin elde edilmiştir.

Araştırmacının Rolü

Nitel araştırmalarda araştırmayı yürüten kişiler genellikle katılımcılarla sürekli ve yoğun etkileşime girmektedirler (Creswell, 2014). Bu çerçevede nitel araştırmacı alanda zaman harcayan, bireylerle doğrudan görüşen, onların yaşantılarını paylaşan ve aların 18 kazandığı bakış açısı ve deneyimlerini verilerin analizi sürecinde kullanan kişidir (Yıldırım, 1999). Bu açıdan nitel araştırmacı, araştırma sürecinin doğal bir parçasıdır ve zaman zaman bilgi toplama aracı olarak işlev görmektedir. Araştırmacıların zelliklerinin araştırma sürecini 27 çeşitli Őekillerde etkilediği düşünülmektedir. Bu çerçevede birinci araştırmacı ve ikinci araştırmacı psikolojik danışma ve rehberlik alanında lisans ve yüksek lisans mezunu olup, aynı alanda doktora eğitimlerine devam etmektedirler. nc araştırmacı ise; psikoloji alanında lisans mezunu olup, yüksek lisansını psikolojik danışma ve rehberlik alanında tamamlamıştır. Doktora derecesini ise eğitim bilimleri alanında almış ve halen psikolojik danışma ve rehberlik anabilim dalında kuramsal ve uygulama dersleri veren, nitel araştırmalar yürüten bir ğretim üyesidir. Ayrıca ilk iki araştırmacı lisansüstü düzeyde nitel araştırma yöntemleri dersleri almış ve psikolojik danışma ve rehberlik eğitim programı kapsamında aday psikolojik danışmanlara verilen bireysel psikolojik danışma spervizyonlarına dhil olmaktadır.

Verilerin Analizi

9
1 Yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yapılan görüşmeler yoluyla elde edilen ses kayıtları, araştırma 2 cıları tarafından yazılı hale getirilmif ve verilerin analizinde nitel veri analizi yöntem 5 erinden içerik analizi tekniği (Strauss, 2003; Strauss & Corbin, 1990; Yıldırım & Şimşek, 2016) kullanılmıştır. Ierik analizinde birbirine benzeyen veriler belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirilerek, bu veriler anlaşılabilir bir biçimde düzenlenir ve verilerin yorumu yapılır (Yıldırım & Şimşek, 2016).

Analizin ilk aşamasında toplanan veriler birinci araştırmacı tarafından kodlanmış, diğer araştırmacılar tarafından bu kodlar incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda ideal terapötik ilişki, psikolojik danışman özellikleri, terapötik ortam, kullanılan terapötik beceriler ve koşullara ilişkin analiz sonucunda ortaya çıkan kategori ve bu kategorilerin altında yer alan alt kategori, tema, alt tema ve kodların uygun olduğu grlmştir. Ancak yapılan analizler sonucunda terapötik yardımı etkileri konusunda ortaya çıkan kategorilerin yerine; duyuşsal, ilişkisel ve rn Şeklinde üç alt kategorinin daha uygun olduğu ve kavram 2 larında bu kategoriler çerçevesinde ele alınmasının daha uygun olacağına karar verilmiştir. Elde edilen benzer kodları belirli ortak temalar altında toplama sürecinde ise üç araştırmacı f 2 r alışverişinde bulunmuşlardır. Daha sonra beş öğrenciye ait veriler birinci araştırmacı tarafından, diğer beş öğrenciye ait görüşme verileri ise ikinci araştırmacı tarafından analiz edilmiştir. Bu süreçte  araştırmacı da yapılan analizi 2 ri incelemif ve birbirlerine geri bildirim vermişlerdir. Bu Şekilde analiz sürecinde  araştırmacının aynı veriye ilişkin görüşleri tek araştırmacının yanlığı giderilmeye ve araştırmada verilerin geçerlik ve güvenirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Yapılan kodlamaların karşılaştırılması, kodlama ve analiz sürecinde  araştırmacının da görüşlerinin alınması i 2 güvenirliği sağlamak için yapılan kodlamaların araştırmada i geçerliği sağlamak için kodlamalar sırasında bir araştırmacı tarafından yapılan kodlamaların veriye uygunluğu diğer 13 Őtırmacılar tarafından incelenmiş, doğrudan alıntılara yer verilmiş ve elde edilen bulguların bir bütün olarak kendi i 2 le anlamlı ve tutarlı olup olmadığı incelenmiştir. Görüşme yapılan aday psikolojik danışmanların görüşlerini yansıtılmak için doğrudan alıntılara yer verilmiştir. Aday psikolojik danışmanlardan alıntı yapılırken "APD1" gibi bir kodlama kullanılmıştır ve aday psikolojik danışmanlara verilen kodlar alıntılarının sonuna eklenmiştir.

BULGULAR

Psikolojik Danışman Adaylarının Terapötik Yardım, Terapötik İletişim ve Etkileşim İle İlgili Algılarına İlişkin Bulgular

Tablo 1'de terapötik yardıma ilişkin kategoriler yer almaktadır. Tabloda da görüldüğü gibi aday psikolojik danışmanların terapötik yardım algılarını duyuşsal, ilişkisel ve rn Şeklinde üç alt kategoriye ayırmak mümkündür. Aday psikolojik danışmanlar terapötik yardımın duyuşsal alt kategorisinde en fazla sayęı, empati ve güven temalarını ifade etmişler; bunları sırasıyla samimiyet, rahatlık ve doğallık temaları izlemiştir. İlişkisel alt kategorisine bakıldığında ise; aday psikolojik danışmanlar terapötik yardım ve iletişim ile ilgili en temelde ittifak/bağ ya da karşılıklılık temalarına vurgu yapmışlardır. Bunu sırasıyla; etkin dinleme, verimli ilişki, destek ve geliştiricilik temaları takip etmiştir. Son olarak terapötik yardımın ürün alt kategorisine bakıldığında; iyileştirmenin aday psikolojik danışmanlar tarafından en çok dile getirilen ürün olduğu grlmştir. İnsana dokunabilme, kendini ifade etme, farklı bakış açıları kazanma ve danışmanın beklentilerini karşılamanın ise sadece birer kez ifade edildiği belirlenmiştir.

Tablo1. Terapötik Yardıma İlişkin Kategoriler

Kategoriler	Kavramlar
Duyuşsal	Sayęı

	Empati
	Güven
	Samimiyet
	Rahatlık
	Doğallık
İlişkisel	İttifak /Bağ /Karşılıklılık
	Verimli İlişki
	Etkin Dinleme
	Destek
	Geliştiricilik
Ürün	İyileştirme/Sorun Çözme
	İnsana Dokunabilme
	Kendini İfade Edebilme
	Farklı Bakış Açıları Kazanma
	Danışanın Beklentilerinin Karşılanması

Katılımcıların terapötik yardımın duyuşsal, ilişkisel ve ürün alt kategorilerine ilişkin algılarına örnek olabilecek alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Terapötik yardım... Empati ile oluşturulan süreçte psikolojik danışmanın danışanla karşılıklı bir ilişki geliştirmesi ve bu ilişkiden verim almaları, benim aklıma terapötik yardım diyince gelen bu(APD1).

Terapötik yardım ilk olarak benim için güveni getiriyor. Güven oluşumunu, bu güven oluşumunu sağlamak için de bir takım beceriler gerekiyor. Güveni oluşturmak için ilk olarak danışana saygı çok önemli. Danışan kendini hazır hissettiği zaman almamız gereken, sormamız gereken soruları sormamız çok önemli. Danışanın bizden beklentisini karşılayabileceğimizi de düşünmesi çok önemli bence bu süreçte (APD2).

Terapötik yardım dediğimizde bir sorun karşısında verimli bir çözüm olması(APD3).

Yani danışanın sorunlara bakış açısını, farklı pencerelerden bakmasını sağlayabilme bana göre(APD4).

Katılımcıların terapötik yardıma ilişkin deneyim, algı ve anlamlarını ortaya koymak amacıyla sorulan “terapötik iletişim ve etkileşim nasıl olmalıdır?” sorusuna verdikleri yanıtlar analiz edildiğinde ulaşılan bulgular; “ideal terapötik iletişim ve etkileşim” başlığı altında toplanmıştır. Katılımcılar, “ideal terapötik iletişim ve etkileşim”i ifade ederken bu iletişim ve etkileşimin güvenli, eşit, rahat, dürüstlüğe dayalı, doğal, danışan ve psikolojik danışman arasında benzerlik taşıyan ve hümanist bir ilişki ve etkileşim olması gerektiğini; bunlara ek olarak danışanın danışma sürecine yüksek hazır oluş ile gelmesi, danışanın süreç içerisinde içgörü kazanması ve terapötik becerilerin psikolojik danışman tarafından yerinde kullanılması gerekliliğinden söz etmişlerdir. İdeal terapötik iletişim ve etkileşim bazı katılımcılar tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

Birincisi güven, ilk önce güven olması gerekiyor danışanla danışman arasında. Dolayısıyla danışan kendini daha rahat bir ortamda hissedip, kendini daha rahat bir biçimde açabilir. Ardından yargılayıcı olmayıp daha çok hümanistik bir yaklaşımla terapötik ilişki ve etkileşim kurulabilir diye düşünüyorum... Bir de çok önemli mi bilmiyorum ama danışan için psikolojik danışmanla bir ortak yön bulması kendini rahatlatılabilir(APD1).

Bunun için öncelikle değer vermekle başlıyor. Hatta en temel koşul bu bence. Onun dışında zaten değerle birlikte saygı, onu her şeyiyle kabul etmek yani koşulsuz kabul bunların hepsi birlikte geliyor. İçten olabiliyorsun daha saydam olabiliyorsun bunların hepsi birlikte geliyor (APD6).

Psikolojik Danışman Adaylarının Bir Psikolojik Danışmanın Sahip Olması Gereken Özellikler İle İlgili Algılarına İlişkin Bulgular

Psikolojik danışma alanındaki meslek elemanlarının, mesleki çalışmalarını gerçekleştirirken belli başlı bazı özelliklere sahip olmaları beklenmektedir. Psikolojik danışman adaylarının, psikolojik danışmanların sahip olması gereken özelliklere yönelik algılarından yola çıkılarak; bu özellikler “mesleki yeterlikler” ve “kişisel özellikler” olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır. Bu özellikler Tablo 2’de ayrıntılı olarak yer almaktadır. Mesleki yeterlikler konusunda aday psikolojik danışmanların, psikolojik danışmanın sahip olması gereken özellikleri ile ilgili olarak en fazla yetkinlik, saygı ve yansız olmayı ifade ettikleri saptanmıştır. Bunların

devamında ise; saygınlık, empatik olma, vurgulanan diğer önemli özelliklerdendir. Tecrübe ve güvenilirlik en az dile getirilen özellikler olmuştur. Psikolojik danışmanın sahip olması gereken kişisel özellikleri ile ilgili, aday psikolojik danışmanların en çok vurguladığı özellikler; farklılıklar açık olma ve yüksek yardım etme ilgisine sahip olmadır. Ayrıca kültürlü olma, kendini geliştirmeye istekli olma ve kuvvetli bir hafızaya sahip olma dile getirilen diğer kişisel özelliklerdendir.

Tablo 2. Bir Psikolojik Danışmanın Sahip Olması Gereken Özellikler

Mesleki Yeterlikler	Yetkinlik
	Saygı
	Yansız olma
	Saydam olma
	Empatik olma
	Tecrübeli olma
	Güvenirlilik
Kişisel Özellikler	Farklılıklara Açık olma
	Yüksek yardım etme ilgisine sahip olma
	Kendini geliştirmeye istekli olma
	Kuvvetli bir hafızaya sahip olma
	Kültürlü olma

Psikolojik danışman adaylarının, psikolojik danışmanın sahip olması gereken özelliklere ilişkin algılarına örnek olabilecek alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Kültürlü ve bilgili olmalı. Yani her konuda bir şeyler bilmeli ki, danışma sırasında bilmediği bir konuya denk geldiğinde afallamamalı. Yetkinlik gibi bir şey yani. Kültürlü olması da, mesela her kültürün özelliklerini bilmesi gerekir. Farklılıklara açık olmalı, yeniliklere açık olmalı (APD4).

Yansızlık bence en başta. Ardından soğukkanlı olmalıdır yardım etmek için psikolojik danışman. Bunun dışında yardım etmeye ilgisi bulunmalıdır. Yardımı önemsemelidir. Bunlar ilk aklıma gelenler (APD8).

Psikolojik danışmanın özellikleri öncelikle karşıdaki insanı yargılamadan onu olduğu bütün özellikleriyle kabul etmesi ona hiçbir beklentisi olmadan yardım etmeye çalışması (APD9).

Psikolojik Danışman Adaylarının Terapötik Ortam ve Bu Ortamı Yaratabilmeyle İlgili Algılarına İlişkin Bulgular

Yapılan analiz sonucunda psikolojik danışma sürecindeki terapötik ortam; fiziksel ortam ve duygusal ortam olmak üzere iki kategori altında toplanmıştır. Fiziksel ortam, psikolojik danışma oturumunun gerçekleştirildiği odanın özellikleri olarak ifade edilmiştir. Analiz sonucunda; psikolojik danışman adayları fiziksel ortamın genişliği ya da darlığı, havasız ya da ferah oluşu, oda sıcaklığı, odanın ışıklandırması/ışık alması, eşit oturma düzeni, sadeliği, dışardan gelebilecek sesleri kontrol altına alabilecek ses yalıtımına sahip olmasını psikolojik danışma sürecindeki terapötik ortamın birer ögesi olarak belirtmiştir. Psikolojik danışman adayları duygusal ortamı, danışanın kendini açabilmesi için ona sağlanan ortam olarak algıladıklarını ifade etmişlerdir. Duygusal ortamın; gizliliği, güveni, danışanın bu ortamda koşulsuz kabul edilmesi ve bu ortamın danışan için rahat ve huzur verici olmasını da psikolojik danışman adayları tarafından terapötik ortamın birer ögesi olarak belirtilmiştir. Katılımcılar terapötik ortamın fiziksel ve duygusal öğelerine vurgu yaparken aşağıdaki noktalar üzerinde durmuşlardır.

Terapötik ortam... Karşılıklı iki kişi mümkünse aynı sandalyeden iki tane ve oda sade olmalı, rahat bir oda olmalı yani kasvetli bir oda olmamalı, insanı germemeli böyle boyası filan koyu tonlar olmamalı ki kişi o odaya girdiğinde daha çok içine sıkıntı girmesin böyle düşünüyorum (APD5).

Psikolojik danışma ortamı geldi direkt aklıma. Sessiz olmalı, dikkat dağıtıcı şeyler olmamalı, masada böyle gereksiz şeyler olmamalı, yani böyle bir peçete bir su falan olmalı, belki ortaya bir çiçek olabilir. Ama çok dikkat dağıtıcı şeyler olmamalı... Danışanlar kendilerini rahat hissettiklerinde anlatıyorlar, yani güven verici bir yer olmalı (APD2).

Konuşulan konular açısından terapötik ortamı düşündüğümde danışanın kendini ifade ettiği ya da çıktığı yolculuğu destekler nitelikte olmalı (APD7).

Psikolojik danışman adaylarının çoğunluğunun kendilerini uygun terapötik ortamı yaratırken, fiziksel ortamı sağlama konusunda dikkatli ve özenli olarak gördükleri, en azından uygun ortamı sağlamak için çabaladıkları, iki katılımcının bu ortamı sağlama konusunda kendilerini kaygılı olarak ifade ettiği; bir diğer katılımcının da kendisini bu konuda özensiz ve yetersiz olarak tanımladığı görülmüştür. Aşağıdaki alıntılarım ilk ikisi psikolojik danışman adaylarının terapötik ortamı yaratma konusunda gösterdikleri çabaya, diğeri ise bu konuda çok fazla bir şey yapmamaya örnek olabilir.

Mesela danışma odalarında perdeyi genellikle kapatırlar, ama ben iç açıcı olması için açık tutarım ve daima su bulundururum. Danışanım her gelişinde ilk olarak "Su mu aldın bana? Gerçekten düşüncelisin, teşekkür ederim." tepkisi veriyor. Peçete alıyorum ne olur ne olmaz diye...Daha sonra sandalyelerin açısına dikkat ediyorum, ışıkları kontrol ediyorum. Sönük bir ortamla aydınlık bir ortamda danışma yapmak arasında fark var. Etkili olduğunu düşünüyorum (APD1).

Ben kendimi bu konuda iyi buluyorum. Genelde danışanıma gülümseyerek bakıyorum. Öyle karşısında çok ciddi bir şekilde, tepkisiz durmuyorum kendisini rahat hissetmesi için. Sağlayabilirim bence, kendini rahat hissediyor (APD5).

Kendi danışmalarım sırasında bu ortamı sağlamak konusunda pek özen göstermediğimi düşünüyorum (APD4).

Terapötik Becerileri Kullanmanın Önemi, Psikolojik Danışman Adaylarının Kendilerini Bu Becerileri Kullanma Konusunda Nasıl Gördükleri, Sıklıkla Hangi Becerileri Kullandıkları ile İlgili Bulgular

Verilerin analizi sonucunda terapötik becerilerin önemini; psikolojik danışma süreci, danışan ve psikolojik danışman açısından şeklinde üç kategoriye ayrılmıştır. Psikolojik danışman adayları terapötik becerileri kullanmanın önemiyle ilgili; *psikolojik danışma sürecinin* ilerlemesini sağladığını, profesyonel yardımı getirdiğini, güveni artırdığını, doğal bir ortam oluşmasına katkıda bulunduğunu, etkili, önemli, gerekli ve cesaretlendirici ve danışanın kendini iyi hissetmesini sağlayıcı olduğunu belirtmişlerdir. *Danışan açısından* ise bu becerileri kullanımının danışanda farkındalık oluşturduğunu, danışanın kendini açmasının kolaylaştırdığını, danışanın kendini anlaşılır hissetmesini sağladığını ve danışanın süreç içerisindeki yalnızlık duygusunu azaltabileceğini dile getirmişlerdir. *Psikolojik danışman* bağlamında ise bu becerilerin kullanımının psikolojik danışman için danışanı anlamayı ve ona odaklanmayı kolaylaştırdığını vurgulamışlardır. Tüm bunların yanı sıra psikolojik danışman adayları terapötik becerileri kullanmanın danışanla psikolojik danışman arasında ortak bir paylaşım, bir karşılıklılık oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcıların terapötik becerilerin nasıl önemli olduğuna ilişkin algılarına örnek olabilecek bazı alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Başta da belirttiğim gibi aslında profesyonel yardım gerektirdiğinden dolayı bu becerileri kullanarak profesyonel yardıma adım atmış oluyoruz aslında bu şekilde. Ayrıca içerik ve duygu yansıtmasında, danışanın "karşımdaki beni anlıyor" düşüncesinin oluşmasını sağlıyor. Psikolojik danışmanın gerekli yerlerde kendini açabilmesi önemli bir konu. Çünkü danışan bu şekilde hem kendini tekrar anlaşılabilir hissediyor ve tek değim düşüncesi oluşuyor. Ayrıca danışanın kendini daha rahat açabilmesi sağlanıyor(APD3).

... her işin bir standardı vardır ya, bu işin bu beceri kısmı olmasaydı bence herkes yapabilirirdi öyle bir durum da var. Ya böyle daha bilimsel bir hal aldığını düşünüyorum. Bu beceriler karşındaki kişiye kendini iyi hissettiriyor(APD10).

Şöyle; danışanın size olan güveni artıyor. Güven duygusunun oluşumu diyebilir birincisi için. İkincisi için danışanın güven duygusu oluşunca danışan kendi kendine, kendini cesaretlendiriyor(APD2).

Psikolojik danışman adaylarının çoğu terapötik becerileri kullanma konusunda kendilerini genel olarak yetersiz, ama çabalayan ve tecrübe kazanan bireyler olarak algılamakta, katılımcılardan bir tanesi kendini bu konuda yeterli algılamaktadır. Psikolojik danışman adayları bu becerileri kullanmak konusunda kendilerini kaygılı ve eksik hissetmekle birlikte kendilerini geliştirmeye istekli olduklarını da dile getirmişlerdir. Genel olarak bakıldığında psikolojik danışman adayları, bu becerileri yerinde kullandıklarını ve zamanla bu becerileri kullanma konusunda kendilerini daha rahat hissettiklerini dile getirmişlerdir. Bu konuda eksikliği olduğunu, iyi olduğunu, orta düzeyde olduğunu ve anlık tepkiler verdiğini düşünen bazı danışman adaylarının algılarına aşağıdaki alıntılarda görmek mümkündür.

Açıkçası ben bu konuda pek yetkin bir insan olduğumu düşünmüyorum, eksikliğimi hissediyorum. Ama bu becerileri yerinde kullandığımı düşünüyorum, kullandığım tüm becerilere dikkat ediyorum(APD4).

Yani bu konuda yeni yeni tecrübe kazanıyorum ve iyi olduğumu düşünüyorum açıkçası. Zaten derslerde de geri bildirim alıyoruz zamanla daha iyi olur(APD1).

Yani orta seviyede bence. Çünkü o an ne söyleyeceğim kaygısı yaşıyorum ve aklıma ilk geleni söylüyorum karşımdaki kişi de sizden tepki bekliyor sonuçta(APD5).

Psikolojik danışman adaylarının, psikolojik danışma sürecinde en çok kullandıklarını ifade ettikleri terapötik beceriler Tablo 3'te yer almaktadır. Buna göre psikolojik danışman adaylarının, psikolojik danışma sürecinde sıklıkla kullandıkları becerilerin başında temel psikolojik danışma becerilerinden içerik yansıtması gelmekte bunu duygu yansıtma ve cesaretlendirme becerileri takip etmektedir. Bu becerilerden sonra, ileri düzey psikolojik danışma becerilerinden kendini açma ve yüzleştirme gelmektedir. Ayrıca asgari düzeyde teşvik ve yapılama/yapılandırma becerileri de kullanılan diğer temel psikolojik danışma becerileri arasındadır.

Tablo3. Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Sürecinde Kullandıkları Terapötik Beceriler

Psikolojik Danışma Becerisi	Sıklık (f)
İçerik Yansıtma	9
Duygu Yansıtma	7
Cesaretlendirme	7
Kendini Açma	3
Yüzleştirme	3
Asgari Düzeyde Teşvik	3
Yapılama/Yapılandırma	1

1 Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Sürecinde Terapötik Koşulların Sağlanmasının Önemi ve Kendilerini Bu Konuda Nasıl Değerlendirdikleri ile İlgili Bulgular

Psikolojik danışma sürecinde, sürecin ilerlemesini ve uygun terapötik ortamın oluşmasını sağlamak amacıyla terapötik koşulların sağlanması gerekmektedir. Psikolojik danışman adayları bu koşulların sağlanmasının önemini üç kategoride ele almışlardır. 1) kategoriler; danışan, psikolojik danışman ve psikolojik danışma sürecidir. Aday psikolojik danışmanlar terapötik koşulların danışan açısından farkındalık yaratıcı, danışana öğrenme ortamı sağlayıcı, danışanın kendini daha rahat açmasını sağlayıcı ve danışanın süreçten beklentisinin karşılanmasını kolaylaştırıcı gibi işlevlere sahip olduğundan önemli olduğunu belirtmişlerdir. Psikolojik danışma süreci açısından ise; danışma sürecinin ilerleyişini ve güven oluşumunu sağlayıcı, terapötik ilişkinin kurulmasını kolaylaştırıcı ve etkili bir terapötik yardım sağlama noktasında önemli olduğunu ifade etmişlerdir. Son olarak psikolojik danışman açısından; terapötik koşulların psikolojik danışmanın danışanını anlamasını kolaylaştırıcı işlevine vurgu yapmışlardır. Ayrıca aday psikolojik danışmanlar bu koşulların sağlanmasının psikolojik danışman için koşulsuz kabul ve danışana karşı ön yargısız olmayı beraberinde getirdiğini ifade etmişlerdir. Terapötik koşulları sağlamanın danışan, psikolojik danışma süreci ve psikolojik danışman açısından işlevlerine ilişkin bakış açılarını yansıtan alıntılar aşağıda yer almaktadır.

Gerçekten bunları kullanmadığımızda ve anlamadığımızda karşdakine zarar verme ihtimalimiz artıyor. Mesela somutlaştırma, bazen çok havada konuşabiliyor danışan, onu daha iyi anlamamıza yardımcı olur. Karşdakinin daha iyi hissetmesine yardımcı olur ve işi daha profesyonel yapmamızı sağlar (APD10).

Şimdi biz bir oturum esnasında veya bir oturuma başlamadan önce bir odaya giriyoruz değil mi? Bu odaya girmeden önce farz edelim ki montumuz var ve o montumuzun üzerinde bütün düşüncelerimiz, bütün yargılarımız, yani bu koşulları sağlayamayacağımız bütün koşullar ve düşüncelerimiz var. O montu aslında çıkarıp odanın içinde değil, dış kapısına asmak gerekiyor ve gerçekten kendimize de dürüst olmamız gerekiyor(APD3).

Bu koşulları sağladığı sürece bir psikolojik danışman karşındaki bireye yardım edebilir, etkili bir yardım sağlayabilir (APD4).

Psikolojik danışman adayları, kendi danışma oturumlarında terapötik koşulları sağlama konusunda kendilerini değerlendirirken çalışma grubunun yarısı kendilerini bu konuda yetkin hissetmediklerini belirtmişlerdir. Bu konuda aday psikolojik danışmanlar kendilerini; yetersiz, tecrübesiz ve pekiyi düzeyde olmayan şekilde tanımlamışlardır. Olumsuz değerlendirme yapanların yanı sıra terapötik koşullar konusunda kendini olumlu değerlendiren aday psikolojik danışmanlar da vardır. Bu psikolojik danışman adayları kendilerini etkin, özverili ve önemseyen olarak ifade etmişlerdir. Olumlu ve olumsuz değerlendirmelere ek olarak katılımcıların

verdiği tüm yanıtlar değerlendirildiğinde ilk deneyimlerinde bu koşulları sağlama konusunda şaşkınlık yaşadıkları, tecrübe edindiklerini kendilerini geliştirmeye çalıştıkları ve bu bağlamda yaşantıya açık oldukları ortaya çıkmıştır. Aday psikolojik danışmanlar terapötik koşulları sağlamak konusunda kendilerine ilişkin algılarını şu şekilde ifade etmişlerdir:

Burada da öğrenmem gereken şeyler var. Tecrübeye biraz ihtiyacım var bence (APD8).

Genel olarak düşünceğimiz zaman kendimi bu konuda kimi zaman yeterli kimi zaman yetersiz hissediyorum. Genel olarak bakacak olursak ben bu terapötik ilişkiye çok takılan bir insanım. Bu koşulları sağlama konusunda elimden geldiğince iyi olmaya çalışıyorum, çabalıyorum (APD2).

İlk deneyimim olduğu için açıkçası pek de iyi değildim. Bu genel olarak yeni başlayan arkadaşların diğer arkadaşlarda da olduğunu fark edince bu bana özel bir şey değilmiş diye de düşündüm. Ama biraz daha emek ve çabayla daha ileri düzeye götürülebilir. Genel olarak o koşullardan yeterli olmadığını düşünüyorum açıkçası ama önemsemişimi de düşünüyorum (APD6).

Tartışma, Yorum ve Sonuç

Bu araştırmanın bulgularına göre katılımcılar terapötik yardıma ilişkin duyuşsal, ilişkisel ve ürün boyutları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu boyutlardan duyuşsal boyutta, “saygı, empati, samimiyet, rahatlık ve doğal yer alırken; ilişkisel boyutta, “ittifak/ bağ/ verimli ilişki, etkin dinleme, destek ve geliştiricilik” yer almaktadır. Terapötik yardımın ürün boyutu ise “iyileştirme/sorun çözme, insana dokunabilme, kendini ifade edebilme, 41 kılı bakış açıları kazanma ve danışanın beklentilerinin karşılanması olarak ifade edilmiştir. Ayrıca katılımcılar ideal terapötik iletişim ve etkileşim 6 n “güvenli, eşitliğe ve dürüstlüğe dayalı, rahat, doğal ve içten” olması gerektiğini ifade etmişlerdir. 6 psikolojik danışmanın esası, psikolojik danışman ve danışan arasındaki ilişkidir (Meier&Davis, 2012). Psikolojik danışman ile danışan arasında ilişki (rapport) kurulduğunda bu ilişkinin saygı, güven, psikolojik olarak rahat olma ve terapötik işbirliği gibi özelliklere sahip olduğu belirtilmektedir (Hackney&Cormier, 2008). Araştırmada elde edilen bulgular bu bağlamda incelendiğinde; aday psikolojik danışmanların terapötik ilişkiye ilişkin ifade ettiği güven, saygı, rahat olma, iyileştirme, sorun çözme ve ittifak gibi özellikler, Hackney ve Cormier (2008) tarafından belirtilen danışanla psikolojik danışman arasında kurulan ilişkinin sahip olması beklenen özelliklerle paralellik göstermektedir. Bu açıdan aday psikolojik danışmanların terapötik ilişkinin temel özelliklerine ilişkin bir iç gözü kazandıkları görülmektedir.

Psikolojik danışmanlardan, mesleki çalışmalarını gerçekleştirirken belirli özelliklere sahip olmaları beklenmektedir. Araştırmadaki katılımcıların algılarına göre de psikolojik 11 danışmanlar bu bağlamda belli başlı mesleki yeterlilikler ve kişisel özelliklere sahip olmalıdırlar. Psikolojik danışmanların sahip olması gereken bu mesleki yeterlilikler “yetkinlik, empatik olma, güvenilirlik, saydam olma, 41 ygılı olma, tecrübeli olma, yansız olma ve psikolojik danışma becerilerini etkin kullanma” olarak ifade edilirken; kişisel özellikler “farklılıklara açık olma, dürüst olma, kültürlü olma, kendini geliştirmeye istekli olma, kuvvetli bir hafızaya sahip olma ve yüksek yardım 19 sine sahip olma” olarak ifade edilmiştir. Yalçın (2006), psikolojik danışmanların mesleki uygulamalarında kişisel özellikleri, mesleki bilgileri ve psikolojik danışma becerileri olmak üzere üç ayrı alanda değerlendirildiğini belirtmiştir. Alan yazında etkili bir psikolojik danışmanı yetkin, güvenilir, kişiler arası ilişkilerde çekici, nesnel, içten, kabul edici, içsel denetim odağına sahip; kişisel, sosyal, kuramsal ve teknik yeterliliklerini etkili bir şekilde bütünleştirerek kullanabilen bir kişi olarak tanımlamaktadır (Cormier&Nurius, 2003; Cormier, Nurius&Osborn, 2009; Hackney&Cormier, 2008; İkiz, 2006; Neukrug,2003). Bu açıklamalar ve elde edilen bulgular değerlendirildiğinde aday psikolojik danışmanların, alan yazında psikolojik danışmanın sahip olması gereken özellikler olarak ifade edilen yetkinlik, empatik olma, güvenilirlik ve kişilerarası ilişkilerde çekicilik gibi birtakım mesleki yeterlik ve kişisel özelliklerin farkında olduğu görülmektedir.

Psikolojik danışma sürecinin gerçekleştiği ortam, terapötik ortam olarak tanımlanabilir. Psikolojik danışma hizmetinin gerçekleştiği ortamın, psikolojik danışman ve danışanın verimli bir psikolojik danışma süreci geçirebilmesi için terapötik yani iyileştirici özellikler barındırması gerekmektedir. Psikolojik danışma süreci bu terapötik ortam ve bu ortamın beraberindeki özelliklerden etkilenir. Araştırma bulgularına göre terapötik ortam; fiziksel ve duygusal ortam olmak üzere iki kategoride ele alınmıştır. Fiziksel ortam, psikolojik danışma sürecinin gerçekleştiği yer olarak ifade edilmiş olup; bu alanın geniş ya da dar oluşu, havasız ya da ferah oluşu, sıcaklığı, ışıklandırması, eşit oturma düzeni, sadeliği, ses yalıtımı gibi bileşenleri içermektedir. Duygusal ortam ise, danışanın kendini açabilmesi için ona sağlanan ortamı ve bu ortamdaki gizliliği, güveni ve danışana sunduğu rahatı kapsamaktadır. Venolia (1988, akt. Pressly&Heesacker, 2001) da psikolojik danışma ortamının fiziksel, ruhsal ve duygusal olmak üzere üç boyutlu olduğunu ve bu üç boyutun bireyleri etkilediğini söylemiştir. Meier ve Davis (2012) de psikolojik danışma sürecinin fiziksel ortamdan etkilendiğini; bu fiziksel ortamda fiziksel uzaklığa, ortamın sessizliğine, sadeliğine, danışma sürecinde dakik olmaya ve bir kutu mendil bulundurmaya dikkat

çekmişlerdir. Pressly ve Heesacker (2001) terapi ortamının fiziksel özelliklerinin renk, mobilya ve oda dizaynı, aksesuar, aydınlatma, koku, ses, yapı ve ısı şartları boyutlarını içerdiğini ifade etmiştir. Bu açıklamalar ışığında aday psikolojik danışmanlar tarafından terapötik ortama ilişkin ifade edilen ısı şartları (sıcaklığı), aydınlatma (ışıklandırma), ses (ses yalıtımı) ve oda dizaynı ve yapı (alanın geniş ya da dar oluşu) gibi alan yazında terapötik ortamın bir parçası olarak dile getirilen fiziksel özelliklerle ilgili açıklamalarla aynı doğrultuda olduğu görülmektedir. Bu açıdan aday psikolojik danışmanların terapötik ortamın fiziksel özelliklerine ilişkin algılanan ortaya konmuşur. Araştırmaya katılan aday psikolojik danışmanların büyük çoğunluğunun bu özelliklere uygun fiziksel ortamı sağlamayla ilgili kendilerini dikkatli ve özenli algıladıkları ya da uygun ortamı sağlamak için çabaladıklarını ifade ettikleri görülmüştür.

Psikolojik danışma süreci, psikolojik danışmanların terapötik becerileri kullanarak yürüttüğü ve danışanların getirdikleri ile çalışırken bu becerileri etkin bir biçimde kullandıkları bir süreçtir. Yani 7 terapötik becerilerin psikolojik danışma süreci içerisinde önemli bir boyut olduğu söyle 4 bilir. Psikolojik danışma becerileri alan yazında temel ve ileri düzey beceriler olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Temel psikolojik danışma becerileri dikkati verme, açık 12 kapalı uçlu soru sorma, danışanı gözleme, cesaretlendirme, içerik yansıtma, özetleme ve duygu yansıtma, ileri düzey beceriler ise; yüzleştirme, odaklanma, anlamı yansıtma, yorum yapma/yeniden çerçevelendirme, kendini açma, mantıksal çıkarımlarda bulma, bilgi verme, direktif vermedir (Ivey, Ivey&Zalaquett, 2010). Terapötik becerilerin kullanımı; psikolojik danışma süreci, danışan ve psikolojik danışman bağlamlarında ele alınmıştır. Buna göre terapötik becerilerin; psikolojik danışma sürecinin ilerleyişini sağlama, profesyonel yardımcı getirme, güveni artırma, danışanda farkındalık oluşturma, danışanın kendini açmasını kolaylaştırma ve kendini anlaşılır hissetmesi sağlama, danışanı anlamayı ve ona odaklanmayı kolaylaştırma gibi 1 özellikleri vardır. Araştırmaya katılan öğrenciler, psikolojik danışma sürecinde etkili olan becerileri; psikolojik danışma sürecine başlarken ya da süreç içerisinde kullanılan yapılamalar, duygu ve içerik yansıtmaları, asgari düzeyde teşvikler, danışanın problemini netleştirmek için kullanılan konuşmaya açık davet becerileri ve danışanın önceki paylaşımları ile ilişki kurmayı sağlayan bağlama becerileri olarak ifade etmişlerdir. İlgili alan yazın incelendiğinde danışan ile psikolojik danışman arasında temel ve ileri düzey psikolojik danışma becerileri aracılığıyla kurulan terapötik iletişim ve ilişkinin psikolojik danışman için bir güven ortamı yaratma, yoğun duyguların ortaya çıkması için aracılık etme, psikolojik danışmanın sağlıklı kişilerarası iletişim yaşamasını sağlama ve danışanlar için önemli bir motivasyon kaynağı olma gibi dört temel işleve sahip olduğu vurgulanmaktadır (Hackney&Cormier, 2008). 1 bağlamda araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde aday psikolojik danışmanların ifade ettiği psikolojik danışma sürecinin ilerleyişini sağlama, güveni artırma, danışanda farkındalık oluşturma ve danışanın kendini açmasını kolaylaştırma gibi özellikler büyük oranda Hackney ve Cormier'in (2008) işaret ettiği temel dört işleve karşılık gelmektedir.

Psikolojik danışman adayları terapötik becerileri kullanmak konusunda kendilerini genel olarak yetersiz ama çabalayan ve tecrübe kazanan bireyler olarak algıladıkları, katılımcılardan bir tanesi kendini terapötik becerileri kullanmak konusunda yeterli algılamaktadır. Bu becerileri kullanmak konusunda psikolojik danışman adayları kendilerini kaygılı ve eksik hissetmelerinin yanı sıra kendilerini geliştirmeye istekli olduklarını dile getirmişlerdir. Genel olarak bakıldığında psikolojik danışman adayları, kendilerini terapötik becerilerin kullanımı konusunda orta düzeyde, bu becerileri yerinde kullanan ve zamanla bu becerileri kullanmak konusunda kendilerini daha rahat hissettiklerini dile getirmişlerdir. Williams, Judge, Hill ve Hoffman (1997) da, psikolojik danışma uygulaması yapan aday psikolojik danışmanlarla yaptıkları çalışmada dönemin sonunda öğrencilerin becerilerini kullanma konusunda daha az kaygılı olduklarını ve becerilerini daha iyi kullandıklarını ifade etmişlerdir. Hem bu araştırmanın bulguları hem de yukarıda ifade edilen araştırmanın (Williams vd., 1997) bulguları göz önüne alındığında; öğrencilerin yaptıkları oturum sayısı arttıkça yaşadıkları kaygının azaldığı ve becerileri kullanma konusunda algılarının değişime uğradığı söylenebilir. Ayrıca danışmanlık becerileri için, eğitim sırasında ve sonrasında adayların performansı göz önüne alındığında bir pozitif yönde farklılık olduğu görülmüştür (Johnson, Baker, Kopala, Kiselica & Thompson III, 1989). Bu açıdan, lisans eğitimi sürecinde aday psikolojik danışmanların daha fazla bireysel psikolojik danışma uygulaması gerçekleştirmesinin, adayların becerilerin kullanımı ile ilgili algılarını olumlu yönde etkileyebileceği söylenebilir. Cormier ve Cormier (1985) aday psikolojik danışmanların, ilk psikolojik danışman olma deneyimlerinde yaşadıkları rahatsızlığın iki temel nedenin sonucu olduğunu ifade etmişlerdir. Bunlardan biri; yeterlilik konusundaki kaygılardır. Ayrıca aday psikolojik danışmanların çoğu mükemmel danışmanlık ve mutlak yetkinliği elde edebilme düşüncesiyle danışanın her ifadesine "doğru" tepkiyi verebilme beklentisine sahiplerdir. Böylesi mükemmeliyetçi düşünceler uygulamada aday psikolojik danışmanlarda kolaylıkla kaygıya neden olabilir (Yager & Beck, 1985; Mooney & Carlson, 1976). Alan yazın ışığında elde edilen bu bilgiler; psikolojik danışma becerileri konusunda kaygı yaşayan ve kendini yetersiz hisseden aday psikolojik danışmanların, bu duyguları yaşıyor olmasının bir açıklaması olabilir. Açıkçası, yeterlilik ve mükemmellik bazı öğrenciler için eşanlamlı hale gelirse, yeterlilik elde edilemez hale gelir (Yager & Beck, 1985). Atıcı ve Ulusoy (2010), psikolojik danışma ve rehberlik son sınıf öğrencileri üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada öğrencilerin psikolojik danışma becerileri açısından 2 kendilerine 10 üzerinden altı, yedi ve sekiz gibi puanlar verdiklerini belirlemiştir. Buna ek olarak öğrenciler içerik ve duygu yansıtma, cesaretlendirme, etkin

dinleme, kendini açma, soru sorma ve yüzleştirme becerilerini iyi kullandıklarını belirtmişlerdir. Bu sonuçlarla paralel olarak, aday psikolojik danışmanlar bu çalışmada da en sık kullandıkları terapötik beceriler olarak sırasıyla; içerik ve duygu yansıtma, cesaretlendirme, kendini açma, yüzleştirme, asgari düzeyde teşvik ve yapılandırma/yapılandırma ifade etmişlerdir.

17 Terapötik koşullar, terapötik süreçteki boyutlar olarak ele alınabilir. "Hem terapötik ilişkide hem de kişiler arası ilişkilerde bulunması gereken temel koşullar; empati, saygı, saydamlık ve somutluktur" diyen Voltan-Acar (2012), psikolojik danışmanın bu koşulları sağladığı ve bu koşullara uyduğu sürece danışana iyi bir model olacağını vurgulamıştır. Böylelikle danışan da bu koşullara uyacak ve terapötik iletişim ortamı oluşmuş olacaktır (Voltan-Acar, 2012). Öğrenciler, terapötik koşulların sağlanmasını danışan ve psikolojik danışma süreci bağlamında ele almışlardır. Buna göre terapötik koşulların sağlanması, danışan bağlamında farkındalık yaratıcı, danışana öğrenme ortamı sağlayıcı, danışanın kendini daha rahat açmasını kolaylaştırıcı ve danışanın süreçten beklentisinin karşılanmasını kolaylaştırıcı role sahipken psikolojik danışma süreci bağlamında ise, danışma sürecinin ilerleyişini sağlayıcı, danışma sürecinde güven oluşumunu sağlayıcı, terapötik ilişkinin kurulmasını kolaylaştırıcı ve etkili bir terapötik yardımı sağlayıcı ve psikolojik danışman açısından danışanı anlamayı kolaylaştırıcı öneme sahiptir. Hackney ve Cormier (2008), farklı kuramların savunucularının terapötik koşullar konusunda uzlaşma içerisinde olduklarını ve etkili bir psikolojik danışma ilişkisi kurmak için gereken koşullar arasında doğru empati, psikolojik danışmanın samimiyet sağlamlığı ve danışana yönelik koşulsuz kabul ve saygı olduğunu vurgulamışlardır. Terapötik koşulları sağlama konusunda çalışma grubunun yarısı kendilerini yetkin hissetmediklerini dile getirmiştir. Psikolojik danışman adaylarının, eğitim sürecinde öğrendikleri becerileri etkili kullanamamaları ve bu sebeple yetkin hissetmemeleri oldukça doğaldır. Buna ek olarak katılımcıların verdiği tüm yanıtlar değerlendirildiğinde ilk deneyimlerinde bu koşulları sağlamak konusunda şaşkınlık yaşadıklarını, tecrübe edindiklerini ve yaşantıya açık olduklarını dile getirmişlerdir. Bu açıdan, alınan eğitimin bir etkisi ya da bir sonucu olarak psikolojik danışman adaylarının kendilerini öğrenmeye açık ve çaba gösteren olarak algıladıkları söylenebilir.

Elde edilen tüm bulguların yanı sıra araştırmanın kendi içerisinde bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Görüşme temalarının nitel veri toplama yöntemlerinden gözlem ile desteklenmesi ile birlikte araştırma sırasında toplanan verilerin analizi sonucunda ortaya çıkan temaların tutarlılığı konusunda ek bilgiler elde edilebilirdi. Ancak nitel araştırma sürecinde veri toplama, ses kaydı ile kaydedilen verileri yazılı hale getirme ve veri analizi sürecinin yoğun olması nedeniyle çalışma grubundaki katılımcı sayısı sınırlı tutulmuştur. Psikolojik danışma sürecinde, imkansız olmasa da gizlilik ve mahremiyetten dolayı gözlem yapmanın zorluğu nedeniyle gözlem yöntemi kullanılamamıştır. Bu durum, araştırmanın bir sınırlılığıdır. Fenomenolojik desende; ele alınan olgu ile ilgili bireylerin yaşantılarını deneyim ve algılarını, olguya ilişkin anlamları derinlemesine incelemek amaçlandığından, uzun görüşmeler ve hatta birden fazla tekrarlı görüşmeler yürütülür (Creswell, 2014; Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu açıdan bakıldığında bu çalışmada; görüşlerine başvuru alan aday psikolojik danışmanlarla tekrarlı ve daha derinlemesine görüşmeler yapılmamış olması bir başka sınırlılıktır.

11 Nitel araştırmalarda iç geçerliliği artırmanın çeşitli yolları bulunmaktadır. Bu yollardan biri araştırmada elde edilen bulguların; farklı veri kaynakları, farklı veri toplama yöntemleri ve farklı analiz stratejileri kullanılarak teyit edilmesi ve elde edilen bu bulguların anlamlı bir bütün oluşturup oluşturmadığı incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2016). Bu konuda yapılacak yeni araştırmalarda aday psikolojik danışmanlardan yardım alan danışanlar ve bu adaylara süpervizyon veren öğretim elemanlarının bu adaylara ilişkin algıları ele alınarak araştırmadan bu konuya ilişkin alan yazın zenginleştirilebilir. Bu konuya ilişkin veri kaynaklarının çeşitlendirilmesi konu ile ilgili gerçekleştirilebilecek araştırmaların iç geçerliliğini de arttıracaktır. Psikolojik danışma programlarında temel amaçlarından biri adayların yeterliklerini geliştirmektir (Johnson vd., 1989). Cormier ve Cormier (1985) aday psikolojik danışmanların ilk psikolojik danışma deneyimlerinde yeterlik konusunda kaygı yaşadıklarını dile getirmiştir. Bu araştırmanın bulguları da adayların bir kısmının terapötik süreci yürütme ve becerileri kullanma konusunda kendilerini kaygılı ve yetersiz algıladıklarını ortaya koymuştur. Adayların etkin uygulamalar gerçekleştirebilmesi için süreçte süpervizyon sağlayan öğretim elemanlarının, adayların yeterlilik konusunda yaşadıkları bu kaygının farkında olmaları bu kaygıyla başa çıkabilme konusunda müdahalede bulunmalarının önemli olduğu söylenebilir.

1 An Investigation of Counselor Candidates' Perception About Therapeutic Skills And Therapeutic Conditions In The Process Of Psychological Counseling: A Qualitative Study

Abstract

Introduction

Psychological counseling, a professional field of occupation, is defined as a professional relationship that strengthens different individuals, families and groups in order to achieve mental health, well-being, education and career goals (A25, 2017). Since the day it first emerged from psychological counseling, many things have been mentioned that affect the therapeutic relationship established between the counselor and the client. These are: The therapeutic environment and conditions, the features and skills that the counselor has, and the psychological counselor's perceptions. These factors have become the subject of investigation on the field of psychological counseling.

10

Therapeutic process involves a two-way relationship between the psychological counselor and the client, and the nature of the relationship and the characteristics of the client are quite complex. It is emphasized that it is important for the counselor to have a strong theoretical sub-structure, necessary skills, technical equipment and adequate experience in order to carry out this complex process effectively, as well as having some personal characteristics. In this context, a number of features that a psychological counselor should have are mentioned for an effective therapeutic process. Accordingly, an effective psychological counselor is described as a person who can effectively integrate personal, social, theoretical and technical competencies with characteristics of being competent, trustworthy, attractive, objective, sincere, receptive, internal auditing focus on interpersonal relationships (Cormier & Nurius, 2003; Cormier, Nurius & Osborn, 2013; Hackney & Cormier, 2008; İkiz, 2006; Neukrug, 2003).

Another factor affecting the psychological counseling process is the nature of the therapeutic environment in which the therapeutic relationship is established. Venolia (1988) suggested that the psychological counseling environment has three dimensions of physical, mental and emotional, and that these three dimensions influence the individual (as found in Pressly & Heesacker, 2001). The characteristics of the therapeutic environment are the basis for a secure relationship between the client and the counselor. From this point of view, it can be said that the psychological counseling environment has the potential to influence both the counselor and psychological counselor and the relationship between them.

Psychological counseling is not a one-dimensional activity. It consists of a wide variety of skills that arise in various contexts, and some of these skills are used by all psychological counselors, while at the same time they are used at varying degrees of rigidity at any time (Prochaska & Norcross, 1983). It is stated in the literature that the psychological counselor can perform what he knows and applies psychological counseling help skills, can cope with several kinds of features and needs of different clients, and has the necessary theoretical knowledge to do all those things (Larson & Daniels, 1998; Lent, Hill & Hoffman, 2003). It is stated that there are certain basic conditions besides the therapeutic skills to enter into an effective psychological consultant-client relationship. The basic conditions that should be included in the psychological counseling process are; empathy, transparency, respect and unconditional acceptance (Rogers, 1957; Raskin & Rogers, 1989). The psychological counselor is a good example of providing these conditions and for counseling in those circumstances. Thus, the client is made to comply with these conditions and thus a therapeutic communication environment is born (Voltan-Acar, 2012).

They have the ability to apply theoretical knowledge and skills possessed by psychological counselor candidate in training and newly acquainted with psychological counseling practices, to provide an appropriate therapeutic environment, to use appropriate skills and to establish an effective counselor-client relationship by providing basic therapeutic conditions. It is important to determine perceptions and beliefs. Perlman (1985) stated that psychological counselor candidate can provide a framework for psychological counseling training programs in terms of learning more about their perceptions and beliefs of their ability, knowledge and skills before they begin to work in the field.

15

Aim of The Study

The purpose of this study was to examine the therapeutic counseling, psychological counseling features, therapeutic environment, views on skills and conditions, competence perceptions and beliefs in the light of individual psychological counseling practices conducted by psychological counselor candidates.

1

Method

In this study, data were gathered through interview method which is a qualitative data collection method. A semi-structured interview form developed by researchers was used to collect data. In order to realize the purpose of the research, ten (10) students who study in psychological counseling and guidance department in undergraduate level and received individual psychological counseling practice course in fall semester of 2016-2017- were interviewed. Data collected by interviews and interviews were recorded. Then this voice recording was transcribed to elicit written form of data. The content analysis of interview was used to analyze qualitative data.

Results

According to research findings; the students most emphasized trust and empathy in the therapeutic relationships and conditions, followed by the efficiency of the relationship and the readiness of the client about the therapeutic relationship. The therapeutic help to be effected; it is emphasized that the client should acquire different perspectives, develop problem solving skills and meet his/her expectations. Many of the students have described the ideal therapeutic communication and interaction; as a safe, equal, comfortable, honest, natural and humanistic relationship and interaction that holds the similarity between client and psychological counselor.

The students grouped the features counselors into two categories: professional competences (such as competence, empathy, reliability) and personal characteristics (such as being open to differences, being honest, being cultured). Therapeutic environments are considered in two dimensions: physical environment (such as size of the room, lighting, residence style) and emotional environment (such as comfort, confidence and comfort for the client).

The use of therapeutic skills was discussed in the context of the client, psychological counselor and psychological counseling process by the students. According to this therapeutic skills have features such as improving the psychological counseling process, bringing professional help, increasing confidence, creating counseling awareness, facilitating self-disclosure and making the client feel understandable, understanding the client and making it easier to focus on him/her. Students participating in the study expressed the skills that were effective in the psychological counseling process as follows: structuring, emotional and content reflection at the beginning or in the process of counseling, minimal encouragement incentives, open talks used to clarifying the client's problem, and binding skills.

The students handled the provision of therapeutic conditions in the context of the client and psychological counseling process. Accordingly, the provision of therapeutic conditions has the role of providing a consciousness-enhancing, client-learning environment within the context of the client, facilitate the client's self-disclosure, and help the fulfillment of the client's expectation. In the context of the psychological counseling process, it has the role of ensuring the progress of the counseling process, ensuring confidence in the counseling process, facilitating the establishment of the therapeutic relationship and providing effective therapeutic assistance. Therapeutic conditions have a prescription that facilitates the psychological counselor's understanding of the client.

Conclusion

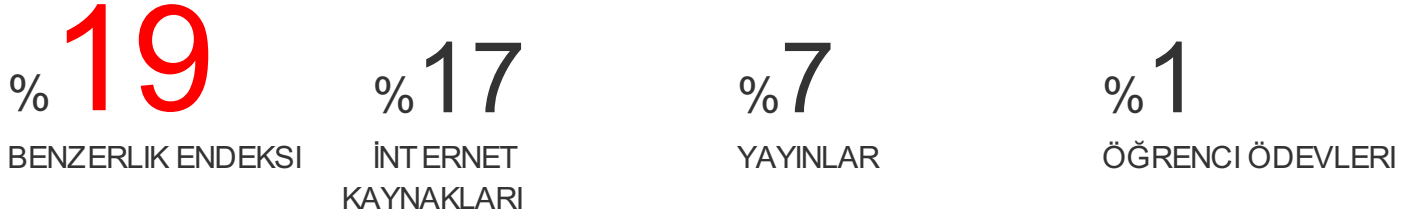
This study was conducted with a limited number of psychological counselors in training. Interviewing with a larger number of students could result in more detailed data collection and findings in terms of creating therapeutic conditions and using therapeutic skills. However, the number of participants in the study group has been limited due to the fact that data collection, and data recording and the analysis are intense and time consuming process in the qualitative research. In the study, observation method could not be used in the process of psychological counseling because of the difficulty of observation and due to privacy and intimacy.

In this study, the dimensions of the psychological counseling process were dealt with in depth. The results of this study revealed that students should pass the theoretical knowledge in mind during the process of transforming theoretical knowledge to practice undergraduate level education in psychological counseling and guidance. Therapeutic skills and therapeutic conditions that psychological counselors have in their theoretical training play an important role in this process.

In the light of these results it can be say that the senior students' practice of psychological counseling are very useful in the acquisition of experience and skill development. In addition, psychological counselor candidates can gain awareness and insight about themselves through their experience in using therapeutic skills and providing therapeutic conditions, and through feedback they receive in this regard. They can also transfer their accomplishments to their personal and professional lives.

Psikolojik Danışman Adaylarının Psikolojik Danışma Sürecinde Terapötik Beceri ve Terapötik Koşullara İlişkin Algılarının İncelenmesi: Nitel Bir Çalışma

ORIJINALLIK RAPORU

BIRINCIL KAYNAKLAR

1	www.ices-uebk.org	İnternet Kaynağı	%13
2	dergipark.ulakbim.gov.tr	İnternet Kaynağı	%2
3	www.pdrhizmetleri.com	İnternet Kaynağı	<%1
4	www.efdergi.hacettepe.edu.tr	İnternet Kaynağı	<%1
5	www.fenniveteknolojik.com	İnternet Kaynağı	<%1
6	ÖNCÜ, Hüseyin. "Psikolojik Danışma Müdahalesi Olarak Bireysel Psikolojik Danışma", Ahi Evran Üniversitesi, 2015.	Yayın	<%1
7	AKGÜN, Abuzer, ÖZDEN, Mustafa, ÇİNİCİ, Ayhan, ASLAN, Ayça and BERBER, Sinem.		<%1

"Teknoloji destekli öğretimin bilimsel süreç becerilerine ve akademik başarıya etkisinin incelenmesi", Dicle Üniversitesi, 2014.

Yayın

8

KALEN5, Serhat, YEĞİNTÜRK4, Gürkan, KAVAL3, Adil, SEVİNÇ2, Abdullah and İKİZ, Fatma Ebru. "Okul Psikolojik Danışma Hizmetlerinde Mesleki Etik İhtiyaçların Belirlenmesi", İktisadi Girişim ve İş Ahlâkı Derneği, 2017.

Yayın

<% 1

9

ejercongress.org
İnternet Kaynağı

<% 1

10

Leong. Encyclopedia of Counseling
Yayın

<% 1

11

Submitted to Anadolu University
Öğrenci Ödevi

<% 1

12

MEYDAN, Betül. "Psikolojik Danışman Adaylarına Psikolojik Danışma Becerilerinin Kazandırılması: Karşılaştırmalı Bir İnceleme", Hacettepe Üniversitesi, 2014.

Yayın

<% 1

13

ATICI, Meral and ULUSOY, Yağmur. "Psikolojik danışman adaylarının grup rehberliği etkinliğini yürütürken kullandıkları psikolojik danışma becerilerinin, bu becerileri kullanmaya ilişkin

<% 1

yeterlik algılarının ve grup yönetimini sağlama yöntemlerinin incelenmesi", Çukurova Üniversitesi, 2010.

Yayın

14

B. Audone. "The use of MUSIC algorithm to characterize emissive sources", IEEE Transactions on Electromagnetic Compatibility, 2001

Yayın

<% 1

15

www.sporbilimleri.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

16

Fernandez. Encyclopedia of Psychological Assessment

Yayın

<% 1

17

KORKMAZ, N. Haşıl, ŞAHİN, E., KAHRAMAN, M. and ÖZTÜRK, F.. "U.Ü. Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü Öğrencilerinin Empatik Becerilerinin Yaşa Göre Karşılaştırılması", TUBITAK, 2003.

Yayın

<% 1

18

Submitted to TechKnowledge

Öğrenci Ödevi

<% 1

19

www.pegem.net

İnternet Kaynağı

<% 1

20

icits2017.inonu.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

21

es.scribd.com

İnternet Kaynağı

<% 1

22

www.selcuk.edu.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

23

www.sammukherjee.com

İnternet Kaynağı

<% 1

24

www.ilkogretim-online.org.tr

İnternet Kaynağı

<% 1

25

[Lee. Encyclopedia of School Psychology](#)

Yayın

<% 1

26

www.researchgate.net

İnternet Kaynağı

<% 1

27

KAVAS BÜYÜKGÖZE, Ayşenur. "Bireysel ve grupla psikolojik danışma uygulamalarına yönelik bir değerlendirme", TUBITAK, 2011.

Yayın

<% 1

Alıntıları çıkart

Kapat

Eşleşmeleri çıkar

Kapat

Bibliyografyayı Çıkart

Kapat